

(S)MISEL

Idejna zasnova (re)habilitacijskega in (re)integracijskega centra za otroke s težavami in motnjami v duševnem zdravju na območju nekdanje mestne otroške bolnice Ljubljana

"Otroci so naša prihodnost. Kar se otrokom zgodi v prvih dneh, mesecih in letih življenja, vpliva na njihov razvoj, razvoj naše družbe in razvoj našega sveta."

(Bernard Van Leer Foundation)

Duševno zdravje se začne v otroštvu. Če želimo izboljšati zdravje prebivalstva, bi morale biti nove naložbe za zagotavljanje optimalnega socialnega in čustvenega razvoja otrok ter preprečevanje duševnih motenj veliko pomembnejše v vseh nacionalnih programih. Odrasli s hudimi duševnimi bolezvnimi nedvomno potrebujejo prenovljen sistem zdravstvenega verstarja na tem področju. Toda širši cilj bi moral biti izboljšanje duševnega zdravja vseh državljanov. Tega cilja ne moremo dosegeti, če ne bomo "iz sence" spravili tudi duševnega zdravja otrok. Naložbe v duševno zdravje otrok so zagotovo med najpomembnejšimi naložbami, ki jih lahko izvede vsaka družba. Pogosto se v strokovnih razpravah omenja pojaz "sodobne zahodne visoko tehničko razvite družbe", ki je bistveno preoblikovala in vplivala na način bivanja in eksistenco človeka. Za sodobne zahodne družbe so značilne hitre družbene preobrazbe, katerih obseg in hitrost sta v primerjavi s prejšnjimi obdobji brez primere. To novo obdobje se pogosto imenuje "postmoderno". Družbena teorija kaže, da takšne transformacije vplivajo na številne procese, povezane s duševnim zdravjem otrok in mladostnikov, vključno z dejavniki tveganja, vedenjem pri iskanju pomoči, kliničnimi srečanjini in izidi. Napačno razumevanje duševnih bolezni pogosto vodi v predstode in strah pred otroki, ki imajo težave ali motnje v duševnem zdravju. Ta stigmatizacija ne povzroča le osebne stiske, ampak vodi tudi v socialno izključenost. Poleg tega se otroci, ki so deležni zdravljenja v izobraževalnih in psihiatrickih ustanovah, v tem kritičnem obdobju svojega razvoja pogosto počutijo še posebej ranljivosti in izključenje.

Ključno vprašanje, ki ga v magistrskem delu naslavjam je, kakšno vlogo ima arhitektura pri skrbi za duševno zdravje mladih, in zlasti, kako lahko otrokom pomaga, da se bolje izrazijo. Veliko znanstvenih člankov je pokazalo, kako pomembno je spodbujati ustvarjalnost in izražanje pri otrocih. Pri omogočanju tega spodbujanja je pomembno prepoznavati eno od najosnovnejših razlik med otroki in odraslimi - način, kako gledamo na svet. Za otrok je svet, v katerem živi, preprosto eno samo veliko igrišče; domišljška fantazija, v kateri lahko vsak viditi služi kot navdih. Zato je trajeno okolje tako pomembno za razvoj - kajti tisto, kar se odraslim združuje funkcionalno, otrokom predstavlja nekaj povsem drugega. Uporabljeni materiali, barve, prostorska organizacija in še veliko več - vse to ima svojo vlogo. Arhitekti danes, po pandemiji ko so različna zaprtja preprečila običajne družbene interakcije, še nikoli niso imeli tako velike vloge in odgovornosti za pomoč mladim generacijam.

problematika duševnega zdravja v številkah, mednarodna raziskava HBSC 2018

* 489 osnovnih šol
** 152 šol, od katerih jih je 79 izvajala gimnaziske programe, 83 srednje poklicno izobraževanje, 36 nižje poklicno izobraževanje in 104 srednje tehnično ali drugo strokovno izobraževanje

osnova za analizo	6. in 8. razred osnovne šole*	1. in 3. letnik srednje šole**
fantje dekleta	2.033 1.953	1.801 1.662
skupaj	3.986	3.463
=		

odnos do telesa %	11 - letniki 6. razred OS	13 - letniki 8. razred OS	15 - letniki 1. letnik SS	17 - letniki 3. letnik SS
na dieti	13.4 15.7	17.6 18.2	17.2 18.9	18.1 21.7
izračun ITM - debelost	24.9 32.5	32.5 32.3	32.3 32.9	32.9 32.9
mislim, da sem nekoliko ali močno predebel/a				

psihiomsatski simptomi* %	11 - letniki 6. razred OS	13 - letniki 8. razred OS	15 - letniki 1. letnik SS	17 - letniki 3. letnik SS
vsaj 2 psihiomsatska simptoma več kot 1x tedensko	17.5 26.6	36.6 34.3		

klinično pomembne težave %	11 - letniki 6. razred OS	13 - letniki 8. razred OS	15 - letniki 1. letnik SS	17 - letniki 3. letnik SS
povišana verjetnost depresije (SZO-5)	6.9 13.3	17.7 16.3		

nasilje %	11 - letniki 6. razred OS	13 - letniki 8. razred OS	15 - letniki 1. letnik SS	17 - letniki 3. letnik SS
sodeloval pri trpinčenju v šoli vsaj 2x mesečno v zadnjih nekaj mesecih	8.8 8.7	8.5 8.5		
bil žrtev trpinčenja v šoli vsaj 1x zadnjih nekaj mesecih	29.0 28.7	20.7 17.0		

igranje video iger %	11 - letniki 6. razred OS	13 - letniki 8. razred OS	15 - letniki 1. letnik SS	17 - letniki 3. letnik SS
čas igranja iger dnevno (2 - 3 ure ali več)	33.3 18.6	48.2 22.2	52.1 19.0	54.4 16.5
skoraj vsak dan igra igre				

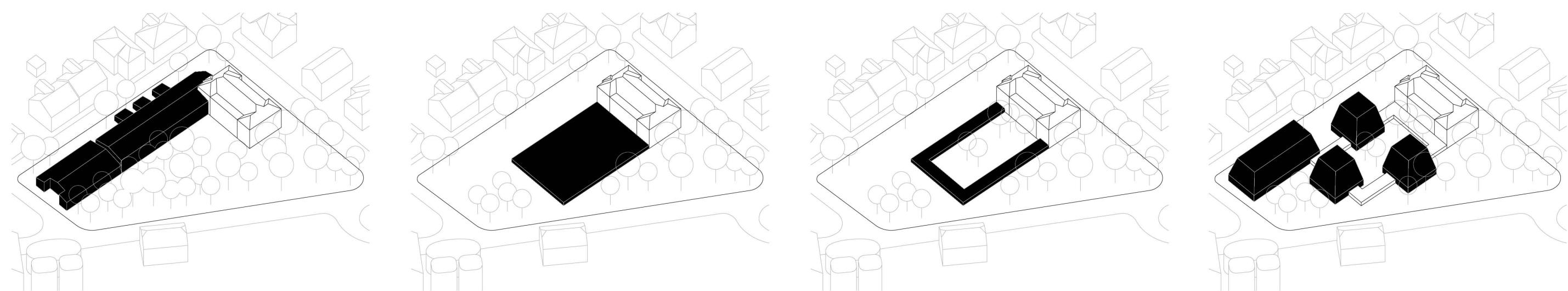
I. 2019 - 210 pregledov	I. 2019 - 22 dni	I. 2021 - 5 dni	I. 2021 - 30% več poskusov samomora	I. 2021 - 40% povzročanje alkoholnih depresivnih stanj in motenj hranjenja
I. 2021 - 419 (258 urgentnih) pregledov				

prvi pregled na Pediatrični kliniki UKC LJ	ležalne dobe v Enoti za intenzivno otroško in mladostniško psihijatrijo LJ

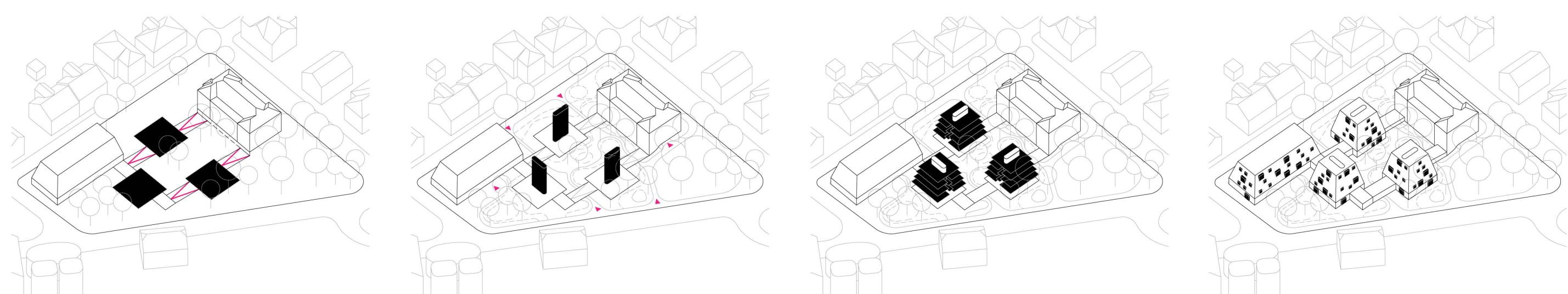
koncepcionalna izhodišča in razmišljanja, koncept urbanizma in arhitekture

Urbanistični koncept je močno povezan z bogatim živiljenjskim prostorom, ki ga ustvarja kompozicija petih programsko različnih stavb. Urbanistična zasnova se na ta način morfološko prilagodi obstoječemu, hkrati pa z gručasto zasnovno odgovarja na tipološki problem institucionalizacije stavb zdravstvenega verstarja, ki v osnovi veljajo za bolj kompaktno zasnovane. Nova urbanistična zasnova zamenja podolgov volumen ob Ulici stare pravde z bolj gručasto podobo. Zunanja podoba je nazvena členjenja na posamezne volume med seboj ohlapno povezane s komunikacijsko klančino, ki v notranjosti ustvarja skupno dvorišče. Z zasnovo več med seboj povezanih volumrov se otrokom in družinam omogoča vrsto bivalnih prostorov, med katerimi lahko izbirajo glede na trenutno razpoloženje. Ta pristop ustvarja raznoliko paleto programov in prostorskih razporeditev v različnih merilih, kar spodbuja socialne interakcije in hkrati vzbuja zanimanje širše skupnosti. Ker je eden od ključnih ciljev magistrske naloge (re)integracija otrok in mladostnikov v družbo, je pomembno razmisliti kako se lahko tudi tipološko drugačna stavba (re)integriira v prostorski in družbeni kontekst.

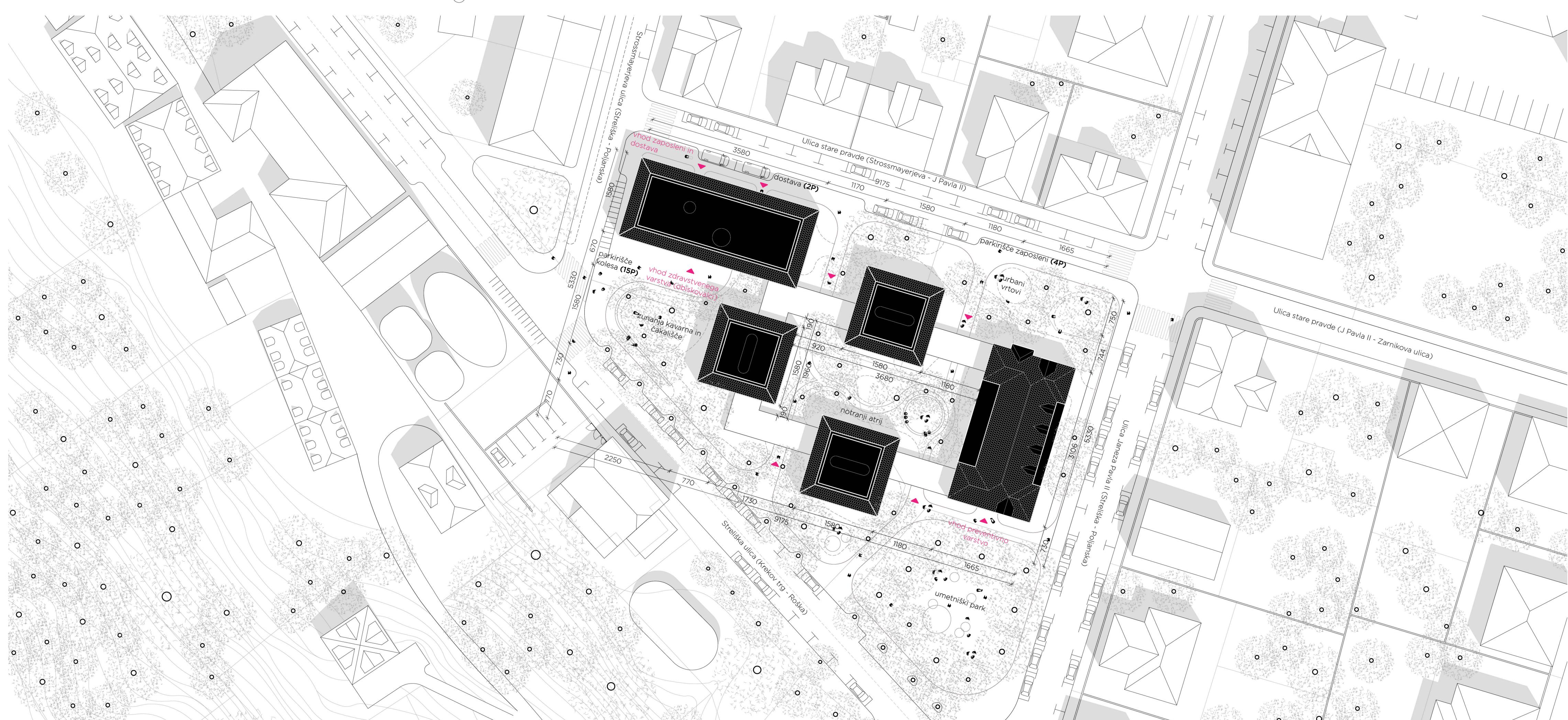

koncept arhitekture

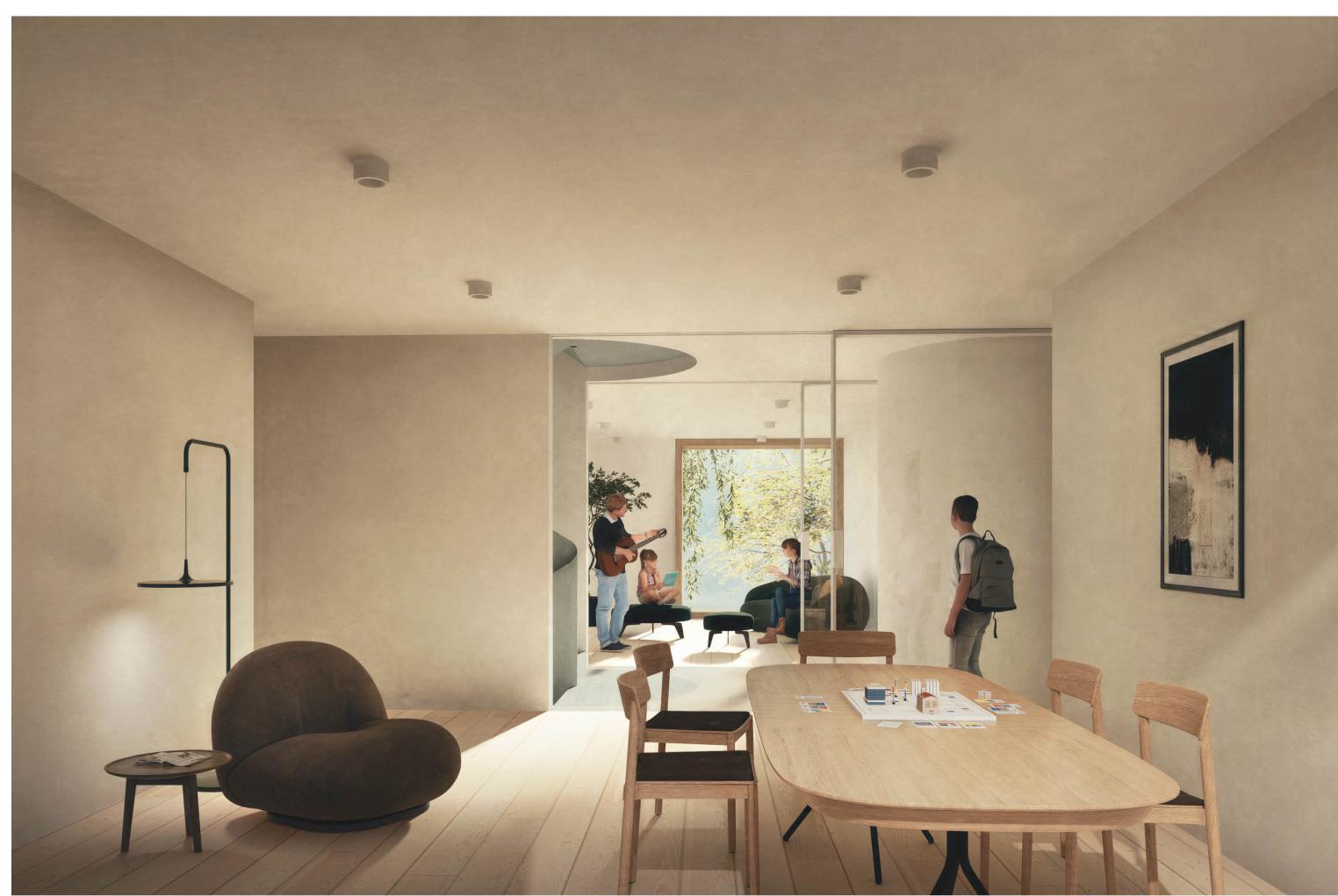
Bistvo arhitekturne zasnove je ustvariti varno, igriivo in navdušjujočo okolje za otroke in mladostnike. Izhodišče je ustvariti pomanjšano okolje, sestavljeno iz številnih različnih svetov, hkrati pa tudi prostor, kjer lahko otroci začutijo pripadnost določeni hiši v skupini hiš. Povezovalna klančina predstavlja ključni element arhitekture zasnove, katere oblikovne prvine izhajajo iz notranje organizacije nekdanje otroške bolničnice in njene razporeditve nivojev. Stara stavba je urejena z notranjim vz dolžin hodnikom, nivojsko pa določena s polkletjo in dvignjenim pritličjem. Klančina je zasnovana kot podaljšek notranjega hodnika, ki služi dnevna namenoma: odpira vkopani del stare stavbe in zagotavlja neoviran dostop za gibalno ovirane uporabnike. Na "vmesnih počivališčih" premagovanja nivojske razlike so zasnovane ploščadi, kot nastavki, za umestitev ostalih štirih volumrov.

ureditvena situacija

Eva Javornik • (S)MISEL: Idejna zasnova (re)habilitacijskega in (re)integracijskega centra za otroke s težavami in motnjami v duševnem zdravju na območju nekdanje mestne otroške bolnice Ljubljana • mentorica: Anja Planšček, univ. dipl. inž. arch. • somentorka: asist. Mina Hršman, mag. inž. arch. • UL FA • EMŠ Arhitektura • Magistrsko delo • 2023

programska izhodišča in razmišljanja, ciljni uporabniki in skupine

Fizično okolje vključuje terapevtske, izobraževalne, skupnostne in bivalne prostore, ki so med seboj povezani, da bi otrokom zagotovili širši nabor strategij za spoprijemanje s težavami. Otroci lahko uporabljajo različne dele bolnišnice za ohranjanje pozitivne vključenosti in raziskovanje novih okolij, vključno z iskanjem sprememb v dojenjanju okolice. Ugotovitev kažejo, da ima interakcija bolnikov s fizičnim okoljem bolnišnice ključno vlogo pri njihovem udobju, pozitivnosti in splošnem počutju. Glede na to, da se magistrskega naloga primarna ulica včvršča s programom zdravstvenega varstva je funkcionalnost seveda med vodilnimi dejavniki odločanja pri arhitekturnem oblikovanju. Težko bi namreč rekel, da gre za dobrą arhitekturo, če je ni mogoče dobro uporabljati. Kljub temu, so pretekli leti pokazala (zlasti v zvezi z duševnim zdravjem otrok), da morajo prostori bogatiti in ne smejo biti le funkcionalno zasnovani. Če od otrok pričakujemo, da se izražajo, bi si morali prizadevati tudi za ustvarjanje prostorov, ki spodbujajo in podpirajo to izražanje.

Prilagajanje arhitekturnega merila za zagotavljanje prostorske pestrosti.

Oblikovanje raznolikih in prijetnih terapevtskih prostorov ter zasebnih prostorov za počitek in druženje.

klinični psiholog, psiholog, socialni pedagog, logoped, (nevro)fizioterapeut, delovni terapevt

30 - 35 mladih stanovalcev

socialni pedagogi, socialni delavci, prostovoljci

starši, sorodniki, lokalna skupnost, prijatelji

Kako se lahko tipološko družna stavba (re)integriра v prostorski in družbeni kontekstu.

Popora socialne integracije z zagotavljanjem skupnih prostorov, ki so ločeni, vendar ne izolirani od bivalnih in terapevtskih.

programska zasnova

program personalizacije

prog. preventivnih aktivnosti

prog. terapevtski aktivnosti

program socialne podpore

prostorska izhodišča in razmišljanja, ureditvena situacija

urbaní vrtovi

vrtovi socialne podpore

vhodni trg

zunanja kavarna, čakanica

umetniški park

interaktivna galerija

4P

2P

15P

vhodni trg

zunanja kavarna, čakanica

